

*150 ÉVES A HÁROMHUTAI
SZENT ANNA
RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM*

Készült kis példányszámban a Háromhutai Szent Anna Római Katolikus templom felszentelésének 150. évfordulójára.

Írta és szerkesztette: Verbovszki Dániel

A kiadvány megtekinthető a www.haromhuta.hu oldalon is.
Engedély nélkül felhasználni, sokszorosítani és terjeszteni tilos.

Borítóképek: Kertész Attila

1870. július 26. – 2020. július 26.

*Krisztus Jézus Nagyanyjának,
Dicsőséges Szent Annának,
Zengjen buzgó éneket,
Szívünkől a szeretet.*

A kiadványról

Egyházközségünk idén ünnepli templomunk felszentelésének 150. évfordulóját. Százötven évvel ezelőtt, 1870. július 26-án került sor ugyanis a húsz évvel korábban emelt fatemplom helyére épített Szent Anna Római Katolikus templom felszentelésére.

A ma is álló templomot az akkori „kegyúrnó,” Bretzeinheim Ferdinándné (*Schwarzenberg Karolina*) támogatásából, helyi kő- és faanyag felhasználásával építették fel az akkor közel ötszáz lelket számláló Huták lakosai. A templom az elmúlt másfél évszázad során tanúja volt a Huták fejlődésének és egyesülésének, a világháborúk borzalmainak, a trianoni békediktátum tragédiájának, a szlovákiai áttelepülés okozta drasztikus népességcsökkenésnek, és megannyi örömtelibb, kisebb-nagyobb helybéli, valamint családi eseménynek. Ezalatt a másfél évszázad alatt falai között több ezren megfordultak, s egy időben a falu közel ezerfős lakosságát is be tudta fogadni. Bár a község lélekszáma mára körülbelül százhusz főre csökkent, a templom továbbra is az egyik legfontosabb hely a háromhutai hívek életében. Színhelye a szentmiséknek és igeliturgiáknak, az egyházi és nemzeti ünnepeknek, a megemlékezéseknek, valamint az olyan családi eseményeknek, mint a keresztelők és az esküvők. Emellett természetesen Háromhuta egyik látnivalója is, amit az ideérkező vendégek rendszeresen megtekintenek. A templom jelképe településünk történelmének, elődeink elszántságának és hitének, a helyi és környékbeli mesteremberek szakértelmének, valamint a jelenlegi lakosság élni akarásának, és Háromhuta megmaradásának. Magán hordozza mindazon lakosok keze munkáját, akik építették, újítták, takarították, szépítették, és minden egyebet megtettek azért, hogy másfél évszázad múltán is méltó módon álljon az itt élő, és ide érkező hívek rendelkezésére.

Ezzel a kiadvánnyal egyrészt szeretnénk megemlékezni a templom építőiről és településünk minden egykori lakosáról, másrészt pedig

szeretnénk röviden összefoglalva ismertetni a helyi egyházközség és a templom történetét. Bízunk benne, hogy elérjük célunkat, és a kiadvány sokak számára tartalmaz majd új információkat, vagy idéz fel régi, kedves emlékeket.

A Huták létrejötte és a hitélet alakulása a kezdetektől

A mai Óhuta területén, 1698-ban II. Rákóczi Ferenc alapította meg az első üveghutát, vagyis üvegyárat. *(Az üvegyár alapításáról a fejedelem egy 1698. február 28-án, Fonyban kelt levelében rendelkezett, így ettől a naptól számítjuk Háromhuta történetét.)* A fejedelem a gyár üzemeltetéséhez Dél-Lengyelországból hívott üvegfúváshoz értő szakembereket, akik családjukkal együtt telepedtek le az üzem környékén. Az első, Óhuta területén álló üvegyár hatvan év alatt felhasználta a környező erdők hasznosítható fa mennyiségét, így azt bővített és modernizált formában 1758-ban a mai Újhuta területére telepítették át. Az új üzem mellé természetesen lakosság is települt, így alakult ki a mai Újhuta, nem sokkal később pedig szintén a gyártási tevékenység *(pl. kötőrő malom)* kapcsán Középhuta is. Utóbbi szomszédságában, a ma Óhutához tartozó ún. Üvegyár településrészen *(Erdőhorvát-Óhuta-Középhuta kereszteződés)* állt az utolsó gyárépület, amelyben 1840-től 1916-ig gyártottak üveget. A három településrész - kialakulásuk sorrendjében Óhuta, Újhuta és Középhuta - hivatalosan 1904-ben egyesült Háromhuta néven.

A Huták lakosságának felekezeti hovatartozásáról és hitéletéről csak az 1700-as évek végétől rendelkezünk adatokkal. Az első, 1787-es népszámlálás során Óhután 22, Középhután 14, Újhután pedig 11 portán összesen 269 lakost írtak össze, akik közül 261 római- és 8 görögkatolikus felekezetű volt. A lengyel eredetű lakosság, tehát már ekkor meghatározta a település felekezeti megoszlását, és hozzájárult ahhoz, hogy Háromhuta „színkatolikus” községgé váljon. A három Hutát hivatalosan 1773-ban csatolták az Erdőhorvát római katolikus plé-

bániához, ettől kezdve vezették itt az egyházi – születési, házassági és halotti – anyakönyveket is. Erdőhorvátiban 1787-ben épült fel a ma is álló Szent Kereszt Felmagasztalása Római Katolikus Templom, a hutaiak ezt követően minden bizonnyal ide, előtte pedig – Dr. Szutorcsik József kutatásai szerint - Hejcére, Erdőbényére vagy Tolcsvára járhattak templomba, s élhettek hitéletet az otthoni imádkozáson kívül. (Az 1698 és 1773 közötti hutai születéseket, házasságkötéseket és halálzásokat szintén az említett római katolikus templomok plébániáján tarthatták nyilván a különböző időszakokban.) Az 1700-as évek végén – az elhalálozások magas száma és az üzem bővülése miatt - az üveggyár működtetéséhez már nem volt elegendő a huták akkori lakossága, így a szepesi kamarai igazgatás jelentős számú betelepítést végzett. A környező falvakból, illetve az Erdős-Kárpátok és Beszkidek térségéből ide települt, többnyire szláv/szlovák származású lakosok is jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a Huták lélekszáma 1802-re elérje a 800 főt. Ezzel együtt természetesen a görögkatolikus felekezethez tartozó lakosok száma is növekedett, hiszen mind az Erdős-Kárpátok és Beszkidek településein, mind pedig egyes környező falvakban (pl.: Komlóaska, Regéc, Mogyoróska, Baskó) magas volt a görögkatolikus lakosok száma. Ezt jól mutatja, hogy bár 1851-re a Huták lélekszámában visszaesés következett be, a 603 római katolikus hívő mellett már 101 görögkatolikus is élt a három faluban. Az 1800-as évek elején végbemenő népesség növekedéssel együtt a hitélet is fejlődésnek indult, és 1827-ben „Skapinyecz A.” jóvoltából Újhuta központjában felállították az első utcai feszületet. Ugyanott az 1830-as évek elején közadakozásból haranglábat (*harangtornyot*) építettek a község lakói, ahol eddigi ismereteink szerint már szentmiséket és közös imádságokat is tartottak. Ezt a ma is álló feszületet, valamint haranglábat tekinthetjük tehát Háromhuta első szakrális építményeinek, imahelyeinek.

Az 1827-ben emelt feszület részben latin nyelvű felirata:

ASPICE MORTALIS PRO TE DATUR HOSTIA TALIS. NEKEM PEDIG TAVUL
LEGYEN DITSEKEDNEM HA NEM TSAK A MI URUNK JEZUS KRISTUS
KERESZTYEBEN GAL VI XIV SKAPINYECH A AITATOS KÖLTSEGERE 1827
ESZ

Fordítása:

Figyelj, halandó, érted adatik ilyen áldozat. Tőlem pedig távol legyen, hogy dicsekedjem, ha nem a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében. Gal 6, 14. (Állítatott) „Skapinyecz A.” áhíthatos költségére az 1827. esztendőben.

A harangláb 1834-ben öntött – 35 cm átmérőjű - harangjának felirata:

A REGÉCI UJHUTA RÓMAI KATHOLIKA ECLA ÖNTETTE JOHAN UR / ÉS
HUBKA JOSEF KURAOR IDEJÉBEN / NS LÁSZLÓ SÁNDOR ÁLTAL 1834

Fordítása:

A Regéci Újhuta római katolikus közössége öntette János és Hubka József kurátor idejében. László Sándor által 1834-ben.

A feszület, és a harangláb valamint annak környezete legutóbb 2017/18-ban esett át teljes körű felújításon. Ekkor egy Újhuta történetét ismertető táblát is kihelyeztek, amin többek között a feszületről és a haranglábról is olvashatnak az érdeklődők.

A Szent Anna Római Katolikus Templom története

A ma is álló templom helyén Somsák Elek plébános közbenjárására az akkori birtokos, herceg Bretzeinheim Ferdinánd faanyag támogatásából, 1850-ben épült fel a település első, teljesen fából készült temploma. A templomot és a mellette felállított kőből készült feszületet 1850. július 26-án, Szent Anna napján szentelték fel. Ettől kezdve a falu védőszentje Szent Anna, Szűz Mária édesanyja lett, és innentől fogva tartották, és tartják a mai napig is a templombúcsút Szent Anna napján, vagy az ahhoz legközelebbi vasárnapon. A templom méretei-

ről, formájáról, illetve stílusáról sajnos nem maradtak fenn feljegyzések vagy rajzok, de az akkor épült, és ma is álló fatemplomokat megvizsgálva falait bizonyára rönkök vagy fűrészelt gerendák alkották, tetejét pedig zsindely fedte. Egy kisebb tornya lehetett, harangjáról nem rendelkezünk ismeretekkel. Ebből a templomból csupán két darab díszes zászló maradt fenn az utókorra, amelyek a jelenleg is álló templom 2010-ben történt felújítása során kerültek elő a padlásról, egy koporsóból. Az egyik zászlót a Háromhutáért Alapítvány és az egyházközség 2018/19-ben restauráltatta, jelenleg a karzat előtt fel függesztve tekinthető meg.

Az 1850. július 26-án állított feszület felirata érthető formában:

EMLÉKÉT JÉZUSODNAK, HOGYHA LÁTOD, MEGVÁLTÓDNAK SÜVEGET LEVEGYED, BÁMULD TE KÉSŐ MARADÉK. TREMBETZKI JÓZSEF KÖLTSÉGÉBEN, MINT EMELEK E KERESZTET KÜLÖNÖS BUZGÓSÁGGAL 26. JULI. 1850. ÉV

A falu első templomában az erdőhorváti plébános már rendszeresen (*havonta legalább egyszer*) tartott szentmiséket, ezért cserébe pedig egy 1862. évi jegyzőkönyv szerint a helyi lakosok tűzifát biztosítottak számára.

„Ezen lelkesi szolgálat némi jutalmazásául a hutai gyalogszeres hívek évenként két-két szekér fát készítettek egyenként a Plebánus részére s azt marhás emberek E. Horvátiba beszállítják.”

A katolikus zászlók mellett megtalált - és szintén a XIX. sz. közepe és vége között készült - görögkatolikus stílusú zászlókból továbbá arra következtethetünk, hogy a templomban görögkatolikus szentmiséket is tartott a szomszédos Komlóska község parókusa. A három községet 1845 után többször sújtotta árvíz, és a telek is rendkívül hidegek voltak. A természeti csapások következtében gyakran volt éhínség, így a lakosság száma csökkenni kezdett. Bretzeinheim Ferdinánd 1855-ös

halála utána a helyzet tovább romlott, a falu hanyatlani kezdett, lakossága 1863-ra 418 főre csökkent. Ehhez, a halálozásokon kívül, természetesen az elvándorlás is hozzájárult, ami főként az idetelepült görögkatolikusokat érintette. Az ínséges idők ellenére a hitélet tovább fejlődött, 1857-ben az óhutai hívek is haranglábat építettek, így már mind a három hutának volt saját szakrális építménye, imahelye.

A harangláb 1857-ben öntött - 53 cm átmérőjű - harangjának felirata:

„A / REGÉTZ ÓHUTAI / KÖZSÉG ÖNTETTE / TARNÓCZI JÓZSEF / GONDNOK ALATT 1857 ÖNTÖTTE LÁSZLÓ ALBERT KISGEJŐCBEN”

Fordítása:

A Regéci Óhuta község öntette Tarnóczi József gondnok ideje alatt 1857-ben. Öntötte László Albert Kisgejőcben. (*Kisgejőc, Kárpátalja/Ukrajna*)

A harangláb mellett álló – ismeretlen korú – kovácsoltvas feszület talapzatának felirata:

ÁLDOTT LEGYEN JÉZUS SZENT KERESZTJE. UJÍTVÁ 1987

A harangláb, és a mellette álló feszület teljes körű felújítására legutóbb 2018-ban került sor.

A község és a hitélet fejlődésének további bizonyítéka, hogy 1862-től Középhután, majd 1870-től Óhután is „egytantermes” iskolák működtetését kezdte el a római katolikus egyház. (*A ma ismert középhutai iskolaépületet 1911/12-ben, az Erdei Iskola helyén állt óhutai iskolaépületet pedig 1898 és 1900 között építették fel. Az egyház a két „római katolikus elemi népiskolát” 1945-ig működtette, fenntartásuk azt követően az államhoz került.*)

A ma álló templomot, a nehéz idők elmúltával, 1870-ben, Bretzeinheim Ferdinándné (*Schwarzenberg Karolina*) „kegyúrnő” támogatásából építették fel. Az egyszerű szerkezetű és berendezésű

templom a hívek saját munkájának köszönhetően, helyi kő- és faanyag felhasználásával nyerte el a ma is látható formáját.

A templomról

A templom észak-dél hossz tengelyű, szabadon álló, egyhajós, sík mennyezetes, félköríves szentélyzáródású, fatornyos templom. Építészeti stílusa nem határozható meg pontosan. Déli, íves záródású vége felől kontyolt nyereg tetőjét eredetileg faszindely fedte, amit báró Waldbott Frigyesné (*Beust Hedvig*) támogatásából, és a helyi hívek által gyűjtött alapból 1913-ban bádogra cseréltek. Egyszerű, faszerkezetű tornyát 1871-ben szerelték fel haranggal, ami mellé 1932-ben egy újabb, ún. „irredenta” harang került.

Ezek feliratai:

1871-ben öntött harang: Öntötték László Lajos és Ferenc testvérek Ung-Kis-Gejőcben. 1871. *(A harang másik oldalán koronás címer féldombormű van. Átmérője: kb. 45 cm)*

1932-ben öntött harang: „BOLDOGSÁGOS SZŰZ ANYÁNK ÉS ORSZÁGUNK VÉDŐSZENTJE KÉRÉSÉRE ADD VISSZA RÉGI HAZÁNkat JÉZUS SZENT SZÍVE! ESDVE KÉRI EZT TŐLED HÁROMHUTA HÍVŐ NÉPE.” 1932. ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ MAGYARORSZÁG ARANYKOSZORÚS MESTERE BUDAPESTEN *(A harang másik oldalán féldombormű van, amelyen Szent István király felajánlja a koronát és az országot Szűz Máriának. Átmérője: 40,7 cm)*

A templomhoz bejárati előtető és - a szentélyből nyíló, annak jobb oldalán elhelyezkedő - sekrestye eredetileg nem tartozott, ezeket funkcionális okokból 1992-ben, illetve 2006-ban építették hozzá. A templomnak egy kétszárnyú bejárati ajtaja van, amit jobbról és balról egy-egy szegmensíves ablak fog közre. Oldalhomlokzatain és félköríves szentélyzáródásán szintén ilyen ablakokat láthatunk, a karzat megvilágítását pedig egy téglalap alakú ablak szolgálja. A templom

külsejét az elmúlt évtizedek során többször is felújították, legutóbb a tető átfedésére *(2000-es évek eleje)* és a falak újravakolására, vízszigetelésére, valamint színezésére *(2006)* került sor.

Korabeli belső berendezéséről, valamint díszítéséről és festéséről pontos leírással nem rendelkezünk, de az a visszaemlékezések alapján részben körülírható. A szentély közepén egy főoltár, két oldalán pedig egy-egy mellékoltár helyezkedett el. A hívek a két hosszanti irányú padsorban, és a bejárat feletti faszerkezetű karzaton foglalhattak helyet. A prédikálásra a szentély bal oldalán, az utolsó ablak mellett néhány lépcsőfoknyi magasságban kialakított szószék szolgált. A berendezés nagy része 1870-ben, Kassán készült. A ma is látható Szent Anát és a fiatal Szűz Máriát ábrázoló oltárkép, a mellékoltárokat díszítő Jézus Szíve és Szűz Mária szobrok, a Szent Antal szobor, valamint a templom falain függő dombormű stációk eredete és kora ismeretlen, de feltehetően ezek egy része is 1870-ben, vagy legkésőbb az azt követő néhány évtizedben készült. A templom festése eredetileg egyszerű színű és stílusú volt, a plafon alatt végigfutó keretszerű díszítéssel és a szentély felé festett csillagokkal. Az 1960-as évek második felétől a '70-es évek elejéig - több ütemben - a templom belső felújításon esett át. Bevezették az áramot, elbontották a szószéket, és a mennyezetet ragasztott freskókkal, a falakat pedig különböző motívumokkal és feliratokkal díszítették. Ebben az állapotában 2010-ig láthattuk a templomot, addigra ugyanis olyan rossz állapotba került, hogy teljes belső felújítása halaszthatatlanná vált. Erre pályázati forrásból, az Egri Főegyházmegye támogatásából, és a hívek adományából végül 2010 áprilisa és júliusa között került sor. A felújítás a templom teljes belső szerkezetét érintette, a padlózattól a falakon és a karzaton át a födémig. Az érseki hivatal iránymutatása és jóváhagyása alapján megújult a berendezés is, a régi oltárokat és padokat ugyanis már nem lehetett megmenteni. Az oltárkép, a szobrok, a stációk, és az egyéb restaurálható tárgyak természetesen visszakerültek a templomba, aminek új,

belső kialakítása letisztult, de tiszteletben tartja az építészeti és egyházi hagyományokat. A falak színei lágyak, az ablakok felé festett faleveleket és virágokat pedig a természeti környezet ihlette. A mennyezetet Stark István festőművész Szentháromságot ábrázoló seccoja díszíti.

A templomkertet eredetileg egyszerű léckerítés szegélyezte, amit később fémkerítésre, majd 2010-ben ismét léckerítésre cseréltek. Az 1850-ben emelt kőkereszt mellett 1962-ig egy hatalmas hársfa állt, a másik oldalon pedig egy kisebb, azóta áthelyezett (*Petőfi út 21.*) fészület volt. Utóbbi helyén 2000-ben épült fel a II. világháborús emlékmű, ami átépített formában 2015-ben került a jelenlegi helyére. A templomkertet szegélyező tujákat és fákat a 2010-ben ültették el, a bejáráshoz és a sekrestyéhez vezető új járdák pedig 2017-ben készültek el.

Az átfogó felújításoknak köszönhetően a templom ma is jó állapotban van, bár a vastag kőfalak, a fűtési nehézségek és a magas páratartalom miatt folyamatos karbantartásra és állagmegóvásra szorul. Az egyházközség jövőbeli céljai közé tartozik egy új elektromos orgona beszerzése, valamint a harangokat tartó szerkezet, a harangok, és az azokat működtető elektromos rendszer felújítása.

A templom építésében, többszöri felújításában és bővítésében, valamint karbantartásában, szépítésében és takarításban számos háromhutai lakos vett és vesz részt, munkájukat Isten fizesse meg!

A huták fejlődése és hitélete 1870 után

Bretzeinheim Ferdinánd halála után az uradalom az 1870-es évek elején báró Waldbott Frigyes tulajdonába került, aki nyugati szemléletével újszerű változásokat vezetett be az ekkor már egyre meghatározóbb erdőgazdálkodásban. Erdőtelepítésbe, csemetenevelésbe, erdei utak építésébe fogott, és nagy hangsúlyt fektetett a vadászati lehetőségek kihasználására is. *(Az 1870-es, '80-as években építette át, és bővítette ki az újhutai vadászkastélyt, amelyben vélhetően ekkor ala-*

kították ki a kápolnát is.) A fejlődésnek köszönhetően nőtt az munkalehetőségek száma, s ezáltal gyarapodott a lakosság és nőtt az élet színvonal. 1884-ben a huták Abaúj-Torna vármegyétől Zemplén vármegyéhez kerültek, 1904-ben pedig az addig különálló Óhuta, Középhuta és Újhuta Háromhuta néven egyesült, és 813 javarészt „tót ajkú” lakost számlált. Ebből 745-en a római katolikus, 23-an a görögkatolikus, 16-an a református (*ill. evangélikus*), 29-en pedig az izraelita felekezethez tartoztak. A nem katolikus lakosok többnyire az újonnan letelepedett kisparosok és kereskedők közül kerültek ki, akik a gazdasági fejlődés és a faipar térnyerése miatt érkezhettek a faluba. Az üveggyártás – részben pont a faipar térnyerése miatt – 1916-ban megszűnt, de a falu tovább fejlődött és az 1920-as évek közepétől 1945-ig egyik fénykorát élte. A lakosság száma folyamatosan nőtt, 1930-ban 851-en *(171 házban 821 római és 30 görögkatolikus, 17 református, 3 izraelita és 2 egyéb vallású lakost írtak össze)*, 1941-ben pedig már 934-en éltek a faluban. A település lakosainak felekezeti megoszlását az első üveghuta alapításakor Lengyelországból érkezett jobbágycsaládok, majd az 1700-as évek végén a környező falvakból és a Kárpátokból betelepült családok határozták meg. Ez a további népességnövekedés és fejlődés hatására, ahogy olvashattuk később *(1800-as évek vége-1900-as évek eleje)* természetesen változott, illetve színesedett, de a római- és görögkatolikusok együttes aránya mindig 97-99% körül mozgott. Dubay Etelka római katolikus tanítónő 1936-ban többek között a következőt írja Háromhuta lakosságáról: *„A nép vallásos, alázatos és tisztelettudó. Színkatolikusok.”*

A község hitélete ekkor, tehát a két világháború között volt talán a leggazdagabb, ami egyrészt a népesség nagy számának, másrészt pedig a korszak jellemzőinek tudható be. Ez az időszak jól is dokumentált, hiszen Dr. Szutorcsik József *(1929- 2011)* helyi születésű plébános *(Forró, 1967-2008)* Háromhuta „népéről” írt tanulmányában külön fejezetet szentelt ennek a témakörnek. Egyrészt az említett tanul-

mánynak, másrészt pedig a falubeliek visszaemlékezéseinek köszönhetően a szentmiséről és az ünnepek templomhoz köthető szokásairól az alábbiakat írhatjuk le röviden.

Hitélet a két világháború között

Háromhuta 1773-tól az Erdőhorváti plébánia filiája volt, az első templom 1850. július 26-ai felszentelését követően tehát az ottani plébános járt fel misézni a településre. Évközben minden harmadik vasárnap került „papos misére” sor, a jeles ünnepeken – Karácsony, Húsvét, Pünkösöd – pedig az ünnep harmadnapján. A plébános általában lovas hintóval, vagy szekérral tette meg a két település közötti 8 km-es távolságot, és a szentmise után rendszerint a templom gondnokánál/kurátoránál ebédelt. Évente egy nyári vasárnapon, Újhután a Pikla-kápolnánál vagy a haranglábnál, egy másik vasárnapon pedig az óhutai haranglábnál is tartottak szentmisét. *(Alkalmakként az újhutai kastély kápolnájában is sor került szentmisére, amin egyes visszaemlékezések szerint a falubeliek is részt vettek.)* A középhutai szentmisékre Óhutáról és Újhutáról is gyalog – ünnepek, például esküvők alkalmával esetleg szekérral – érkeztek a hívek télen-nyáron egyaránt. A templom ilyenkor zsúfolásig megtelt a három huta népével. *„A padok és az oltár közti térségben helyezkedtek, álltak az iskolás lányok és fiúk, valamint a nagylányok. A fiatal asszonyok a padok szélén álltak, a nagyfiúk pedig zsúfolásig megtöltötték a kórust.”* A férfiak és asszonyok a két padosorban ültek külön oldalon, ha pedig a bárói család tagjai is részt vettek a szentmisén, ők az első padokban, a férfiak oldalán foglaltak helyet. Az újhutai és óhutai lakosok általában csak a „papos misékre” jöttek át Középhutára, így a szentmise jó alkalom volt arra is, hogy a falubeliek elbeszélgessenek egymással, és a mise előtt/után meglátogassák rokonaikat, ismerőseiket. Természetesen a hívek azokon a vasárnapokon is elmentek a templomba, amikor a plébános nem jött fel misézni. Ezeket az alkalmakat „száraz misének” hívták, és a szertartást ilyenkor általában a kántor-tanító, vagy az ő hiányában

egy falubeli férfi vezette le. A keresztelőkre a soros vasárnapi mise után került sor, temetésekre és esküvőkre pedig természetesen külön is feljött a pap. A hutaiak a lehetőségekhez mérten igyekeztek minden ünnepet, ha egyszerűen is, de szépen megtartani, megélni. Vízkeresztkor az ünnepet követő egyik vasárnap került sor a vízszentelésre, majd délután és este a házszentelésre. Húsvétkor az ünnep előtti egyik nap feljött a plébános gyóntatni, majd nagyszombaton megtartotta a feltámadási szertartást és körmenetet. Az ünnep első és másodnapján „száraz misén” vettek részt a hívek, harmadnap pedig rendes szentmise volt, ami utána a plébános megáldotta a húsvéti eledeleket. Szent Márk ünnepét, a búzaszentelést is megtartották a hutaiak, a plébános ilyenkor általában egy Középhuta és Újhuta közötti parcellát áldott meg a hívek jelenlétében. Pünkösdkor szintén az ünnep harmadnapján gyűltek össze a hívek szentmisére, és általában ilyenkor került sor az elsőáldozásra is. Az Úrnapja volt az egyik legfontosabb és legszebb ünnep, így sokat készültek rá a falubeliek. A férfiak kora reggel kimentek az erdőbe és gallyakat vágtak a sátrakhoz, hogy aztán az asszonyok feldíszíthessék és berendezhessék azokat. A sátrakat a templomkertbe, vagy – az 1930-as, '40-es években – a faluban állították fel, és a körmenet során énekelve, imádkozva járták végig azokat. A község és a templom legnagyobb ünnepe természetesen a Szent Anna-napi templombúcsú volt, amelyet a második világháború végéig mindig a napján, július 26-án tartottak. Ilyenkor általában a tolcsvai és Erdőhorváti plébános együtt misézett, a komlóscai görögkatolikus parókus pedig prédikált. Erre a jeles ünnepre igyekeztek hazajönni az elszármazottak is, és a szomszéd településekről is szép számban érkeztek zarándokok. *(Ezt természetesen a hutaiak is viszonozták, így többek között Komlós-kára, Erdőhorvátiba, Tolcsvára, Regécre és Mogyoróskára jártak búcsúba, de „processioval” Monokra és Máriapócsra is eljártak.)* Karácsony jeles ünnepét szintén különleges módon élték meg a hutaiak. Az adventi időszakban a pap egy nap feljött gyóntatni, majd másnap hajnalban „rorate” misét tartott.

„...gyertyás kézi lámpással mentünk a templomba, a hajnali sötétben, a havas úton.” – olvashatjuk Szutorcsik atya visszaemlékezésében. Karácsony éjszakáján a hívek éjfélkor összegyűltek a templomban, és a kántor-tanító vagy más férfi vezetésével liturgián vettek részt, karácsonyi énekeket énekelve. Sajátos, e vidékre jellemző, és csak éjféλι liturgián énekelt ének volt a „Sötét éjjel Betlehem tájára, Angyal szállott a pásztortanyára” kezdetű ének. Karácsony harmadnapján ismét feljött a pap, hogy szentmisét tartson, és ekkor kerített sort a következő év miseborának megszentelésére is. Az említett, illetve a további ünnepekhez is számos templomi és otthoni szokás tartozott még természetesen, amik közül jó néhány ma is elevenen él a település lakosainak emlékezetében. Ezekről bővebben Dr. Szutorcsik József Háromhuta „népéről” írt tanulmányában olvashatunk. *(A tanulmány jelenleg a település weboldalán érhető el, de a jövőben szeretnénk majd valamilyen módon megjelentetni és közreadni.)*

A hitélethez kapcsolódó nyelvi és építészeti hagyományok

A község régi hitéletének bemutatása kapcsán érdemes megemlíteni, hogy mivel a hutaiak eredetileg lengyel és szláv/szlovák származásúak voltak, egymás között szlovákul, vagy ahogy itt mondják „tótul” beszéltek. Magyarul sokan csak az iskolában tanultak meg, de a szent és egyéb jellegű énekeket többnyire magyarul énekeltek. A két világháború között kezdtek „elmagyarosodni,” amit jól példáz, hogy míg 1920-ban a lakosság 90%-a vallotta magát szlováknak, 1941-re ez a szám 20% alá csökkent.

„Kicsiny nagyon az Istenháza, mégis belezsúfolódott Ó-, Közép- és Újhuta tótajkú népe. Szép magyar ének szűrődik ki és víg magyar nótaszóval érkezik most egy esküvős csapat. Tótul beszélnek, de magyar dal csendül ajkukon.” – olvashatjuk a *Turisták Lapja* 1934. évi 2. számában.

Egymást többnyire szintén „tótul,” katolikus módon köszöntötték a hutaiak. Ezek közül Szutorcsik József atya az alábbiakat jegyezte fel:

„*Pohvalen Jezus, Krisztus! – Naveki. Amen! / Dicsértessék a Jézus Krisztus! – Mindörökké Amen!*”

Ha valaki dolgozók, például kapálók, kaszálók, vagy szénagyűjtők mellett haladt el, akkor a köszönés után hozzátette: „*Pan Boh pomahaj! Pan Boh uslis! / Isten segíts – Isten hallgassa meg!*”

Étkezés közben, ha vendég jött a házhoz: „*Podz z namai obedovac (vecerac)! – Dzekujem! / Gyere velünk ebédelni (vacsorázni)! – Köszönöm!*”

Ha valaki a temető mellett haladt el: („*Ilyenkor mondta apánk, a temető mellett bandukolva, fél hangosan.*”) „Nagyapa és nagymama nyugodjanak Istennel, - és mindazok, akik itt pihennek / *Dzedo i baba naj z Bohem spocivaju,-i sicke, co tu lezu.*”

Háromhuta népének életét a „katolikus kereszténység átszötte, kovászként járta át.” Erre az eddig leírtakon kívül kiváló példa a parasztházak díszített homlokzatainak vallásos motívumvilága, és az utak mentén, vagy a házak előtt állított képoszlopok (*kis kápolnák*) és fészületek mennyisége. A homlokzatokon megjelenített gyertyatartók, gyertyák és keresztek, valamint a szoborfülkék Szűz Mária szobrai egyrészt óvták és díszítették a házat, másrészt pedig jelképezték az ott élők felekezeti hovatartozását. Bár az elmúlt évtizedek során sajnos sok díszített homlokzatot leegyszerűsítettek, ma is szép számmal láthatunk korabeli homlokzatokat a településen. *(Ezek megőrzése, illetve visszaállítása mind az egységes utcakép, mind pedig a hagyományok tisztelete miatt fontos.)* Az útszéλι vagy házak előtti képoszlopokat/kápolnákat és fészületeket, valamit megköszönvén, valakire emlékeztvén, vagy valamilyen felajánlásként állították a település lakosai. Ezekből összesen 15 db *(2 db képoszlop/kápolna, 3 db temetői, 5 db útszéλι vagy köztéri, és 5 db kerti fészület)* áll Háromhuta területén, a

legkorábbi feszületet 1827-ben, a legkésőbbit pedig 2012-ben állították. *(Ezek szintén szerves részei a település történelmének és építészeti hagyományainak, így megőrzésük kiemelt jelentőségű.)* A település három temetője szintén fontos szakrális helyszín, az azokban található eltérő korú és stílusjegyű sírjelek pedig építészeti hagyományaink részét képezik.

Hitélet a háborút követően napjainkig

A hagyományok és szokások egy része a háború után is tovább élt, de az 1948-ban befejeződött „csehszlovák-magyar lakosságcsere” *(szlovákiai áttelepülés)* következtében a falu lélekszáma tragikus mértékben lecsökkent. A lakosság öregedni kezdett, a fiatalok pedig elvándoroltak, így egyre kevesebben jártak templomba, és csökkent azok száma is, akik az egyházközségi életben, valamint a templom körül segédkezni tudtak. 1997-ben az Erdőhorváti plébánia megüresedett, így ettől az évtől a tolcsvai plébános látta el a lelkipásztori szolgálatot a településen. Ez valamelyest segítette a község hitéletét, hiszen az új plébános, Bertók József atya már hetente, vagy kéthetente tudott szentmisét tartani, és az ünnepnapokon való misézés is rendszerebbé vált. Ez a későbbiek során is így maradt, és közel huszonöt éven keresztül vehettek részt hetente vagy kéthetente szentmisén a falubeliek. A közelmúlt új rendelkezéseinek megfelelően azonban ez megváltozott, és az ünnepeken kívül jelenleg havi egy vagy két alkalommal van római katolikus, egy alkalommal pedig – a régi idők hagyományait felelevenítő - görög katolikus szentmise a templomban. A fennmaradó vasárnapokon római katolikus igeliturgián vehetnek részt a hívek, ami az idősebbekben bizonyára felidézi a „száraz misék” emlékét.

Százötven évvel ezelőtt, a templom felszentelésekor körülbelül ötszázan, az 1940-es évek közepén pedig közel ezren éltek a településen. A lélekszám mára körülbelül százhusz főre csökkent, de a hitélet továbbra is folyamatos, és a falubeliek amennyire idejük és erejük en-

gedi, igyekeznek rendszeresen templomba járni. *(Igaz ma már nem gyalog, szekérrel, vagy kerékpárral, hanem kibussszal vagy személyautóval tehetik ezt meg.)* A jeles ünnepeket továbbra is szépen megünneplik, az Anna-napi búcsú pedig máig az egyik legfontosabb ünnep a község életében. Ilyenkor rendszerint megtelik a templom a hazalátogató gyerekekkel, unokákkal, és távolabbi rokonokkal, valamint a szomszéd településekről érkező hívekkel. Ezen a napon együtt van az egész falu, együtt éli meg katolikus hitét, és együtt kéri védőszentje, Szent Anna áldását Háromhutára és annak lakóira.

Az Erdőhorváti plébánia papjai 1773 és 1997 között: Karniczky János, Hutiray András, Pandula János, Szendrey István, Szabó Lajos, Gosztornyai Pál, Mihályfy László, Prodjánszky Károly, Somsák Elek, Mayer Géza (1909-1953), Lengyel László (1953-1997)

A tolcsvai plébánia papjai 1997-től: *(Kurtos András 1992-1997)*, Bertók József (1997-2008), Szőke Gábor (2008-2015), Kecskés Attila (2015-)

Felhasznált irodalom:

- *Járasi Lőrinc: Háromhuta. Háromhutáért Alapítvány, Háromhuta. 2008*
- *Szutorcsik József: A regéci három huta (Ó-, Közép- és Újhuta) népe (1929-1949). Szülőföldünk, ISSN 1216-7347, 2002. 30. sz. 121-205. old.*
- *Dubay Etelka: Háromhuta monográfiája. Háromhuta. 1936.04.16.*
- *Sujtó Béla: Képek a Sátorhegyekből, In.: Turisták Lapja. 1934/2. szám. 39. old.*

Háromhuta, 2020. július 26. Minden jog fenntartva!

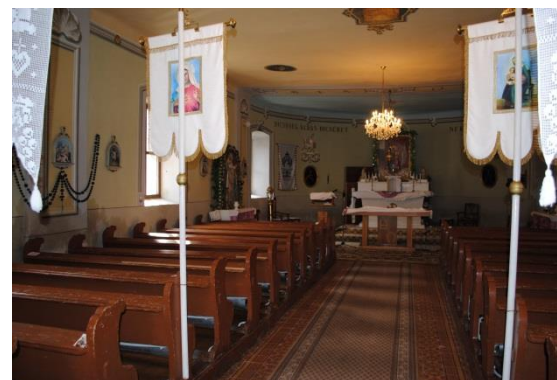
A templom és környezete az 1940/50-es években. / A templom 1964-ben hajduböszörményi diákokkal. (Balogh László fotója)

A templom és környezete az 1960-as évek második felében.

A templom 1871-ben (felül) és 1932-ben (alul) öntött harangjai.

A templom belülről a 2010-es felújítás előtt.

A fotók forrása: Háromhuta Közs. Önk.-nak archívuma.